

Stanisław Skórka

Biblioteka Polska – seria wydawnicza lwowskiej księgarni W. Gubrynowicza i W. Schmidta

Zamierzeniem autora artykułu jest omówienie i charakterystyka serii „Biblioteka Polska”, ukazującej się we Lwowie i wydawanej przez księgarnię Władysława Gubrynowicza oraz Władysława Schmidta w latach 1875–1895. Zarówno firma, jak i temat tu podjęty nie doczekały się jeszcze pełnego opracowania, nie licząc biogramów jej założycieli w *Słowniku pracowników książki polskiej*¹ oraz *Polskim Słowniku Biograficznym*². Niewielkie wzmianki o nowatorstwie edytor-skim „Biblioteki Polskiej” znajdują się w *Słowniku literatury polskiej XIX wieku*³.

Celem niniejszej pracy będzie wykazanie nowatorstwa edytorskiego serii „Biblioteka Polska” wśród wydawnictw tego rodzaju ukazujących się w XIX wieku, które przejawiało się w przestrzeganiu przyjętej chronologii piśmienniczej. Przedstawiona zostanie geneza powstania oraz strona edytorska serii a także krótki zarys dziejów lwowskiej spółki wydawniczej. Zasięg chronologiczny wyznaczają lata 1868–1908, stanowiące daty graniczne działalności firmy. Pomimo iż seria ukazywała się przez stosunkowo krótki czas, celowe wydawało się przedstawienie jej na tle całościowych dokonań księgarni lwowskiej.

W badaniach nad „Biblioteką...” posłużono się źródłami rękopiśmiennymi i drukowanymi. Do pierwszej grupy należą korespondencje W. Gubrynowicza i J.I. Kraśzewskiego pozwalające poznać proces tworzenia wydawnictwa oraz problemy

---

¹ A. Skotnicka: *Gubrynowicz Władysław*. W: *Słownik pracowników książki polskiej*. Warszawa 1972 s. 304; K. Podlaszewska: *Schmidt Władysław*, tamże, s. 798 oraz J. Muszkowski: *Gubrynowicz Władysław*. W: *PSB* t. 9 Wrocław 1960–1961 s. 130; J. Bujak: *Schmidt Władysław*, tamże, 35/4. Warszawa 1994.

² J. Muszkowski: *Gubrynowicz Władysław*. W: *PSB* t. 9 Wrocław 1960–1961 s. 130; J. Bujak: *Schmidt Władysław*, tamże, 35/4. Warszawa 1994.

³ W. Dynak, *Serie wydawnicze*. W: *Słownik literatury polskiej XIX w.* Pod red. J. Bachorza i A. Kowalczykowej. Wrocław 1991 s. 880, 881.

nakładców, na jakie napotykali oni przy redagowaniu serii. Do źródeł drukowanych wykorzystanych w niniejszej pracy zaliczyć można „Ruch Literacki” – czasopismo wydawane przez lwowską spółkę w latach 1874–1878. Ukazywały się w nim między innymi zapowiedzi wydawnicze „Biblioteki Polskiej”. Innym ważnym źródłem staną się tomiki serii, przynoszące, przede wszystkim, informacje o spełnieniu zamierzeń edytorskich. Dla opracowania kartoteki tytułów „Biblioteki Polskiej” wykorzystano katalogi księgarskie lwowskiej spółki wydawniczej⁴. Na ich podstawie prześlędzony zostanie także proces rozpowszechniania serii. Opinie i poglądy na temat omawianej edycji przyniosą pamiętniki i wspomnienia ludzi żyjących w tamtej epoce. Informacji bibliograficznych o tomach lwowskiego wydawnictwa poszukiwano również w *Bibliografii polskiej XIX stulecia* Karola Estreichera. Z niewiadomych jednak przyczyn wśród wielu wydawnictw seryjnych zabrakło „Biblioteki Polskiej” W. Gubrynowicza i W. Schmidta. Podczas gdy w opisach pojedynczych tomów zaznaczono ich przynależność do tej serii⁵.

Praca ta omawia tylko niektóre problemy dotyczące firmy Gubrynowicz i Schmidt oraz jej repertuaru wydawniczego. Rysuje się potrzeba głębszych badań zarówno nad dziejami tej znanej w XIX wieku księgarni, jak również nad całym ruchem wydawniczym w tym czasie we Lwowie.

W okresie historycznym, na który przypada działalność lwowskiej firmy wydawniczej, głównym dążeniem narodu było zachowanie własnej tożsamości, ale nie poprzez walkę zbrojną, lecz poprzez pracę organiczną nad zacofanym i ubogim społeczeństwem. Rządy w Galicji dostały się w ręce Polaków, co stworzyło okazję do rozwoju kulturalnego i gospodarczego w tym okręgu. Powoli zaczęto podnosić Galicję z zacofania gospodarczego. Do szkół i urzędów powrócił język polski⁶. Intensywną działalność rozwijały galicyjskie ośrodki naukowe, takie jak: Politechnika Lwowska, Akademia Umiejętności czy Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Także słabsza niż w innych zaborach cenzura pozwoliła na ożywienie wszelkich przejawów narodowej kultury, w tym także ruchu wydawniczego⁷.

W XIX stuleciu powstał nowy rodzaj upowszechniania dzieł literackich – wydawnictwo seryjne. W Polsce pierwszą serię wydawał w 1803 r. Tadeusz Antoni Mostowski, nosiła ona tytuł „Wybór Pisarzy Polskich” i zapoczątkowała rozwój tej formy wydawniczej, zdobywając jednocześnie ogromną popularność wśród czytelników.

Serię rozumiano jako „wydawnictwo ciągłe, którego poszczególne tomy (dzieła), będące utworami różnych autorów i posiadające własny tytuł, łączy przede wszyst-

---

⁴ *Katalog nakładowy i komisowy księgarni i składu nut Gubrynowicza i Schmidta we Lwowie 1868–1903*. Lwów 1903; „*Katalog [...] 1868–1894*”. Lwów 1894.

⁵ K. Estreicher: *Bibliografia XIX stulecia*, wyd. 2 t. 2 Kraków 1961.

⁶ H. Wereszycki: *Historia polityczna Polski 1864–1918*, wyd. 2 popr. i zm. Wrocław 1990 s. 32–34.

⁷ A. Wysocki: *Sprzed pół wieku*, W: *Galicja w latach 1864–1914*. Oprac. J. Buszko, Warszawa 1959 s. 18–20.

kim określony typ tekstu, problematyki lub sposobu opracowania edytorskiego, a więc i wspólny adres czytelnicy”⁸. Szczególnie dużo wydawnictw seryjnych ukazało się w Galicji, a to dzięki wspomnianemu już nieznacznemu złagodzeniu cenzury, które nastąpiło po uzyskaniu w 1867 r. autonomii. W okresie tym wydawana była również lwowska „Biblioteka Polska”.

Przystępując do charakteryzowania tego wydawnictwa, warto przybliżyć pokrótce dzieje firmy. Księgarnia wydawniczo-sortymentowa pod nazwą „Gubrynowicz i Schmidt” powstała w roku 1868, jej właściciele wykupili wcześniej nieczynną od 1858 r. księgarnię Henryka Wilhelma Kallenbacha. Mieściła się ona przy placu Ducha Świętego 10⁹ – najprawdopodobniej w kamienicy W. Gubrynowicza¹⁰. Wspólnicy zajmowali się w niej wydawaniem książek i nut, wypłacaniem honorariów, pokrywaniem kosztów produkcji, sprzedażą oraz rozprowadzaniem druków własnych i obcych. W spółce W. Gubrynowicz zajmował się sprawami wydawniczymi i nakładami dzieł. Odpowiedzialny był również za zawieranie umów z autorami, m.in. z Józefem Bohdanem Zaleskim¹¹, oraz wydawcami, wśród których należy wymienić Władysława Mickiewicza¹² – syna sławnego wieszczka. W. Schmidt zajmował się w firmie sortymentem i składem nut oraz komisem i prenumeratą czasopism¹³.

Zarówno działalność firmy, jak i jej utworzenie wymagało dużych nakładów finansowych. Aby otrzymać koncesję na działalność księgarską, oprócz odpowiednich kwalifikacji należało mieć kapitał wynoszący dziesięć tysięcy złotych reńskich. Była to duża suma jak na owe czasy¹⁴. W szybkim czasie księgarnia z placu Ducha Św. dołączyła do czołowych firm wydawniczych istniejących w drugiej połowie XIX wieku na terenie Galicji. Miały na to wpływ zarówno znajomość tajników branży księgarskiej, jak i sumienność i pracowitość obu wspólników. Po założeniu spółki wydawniczej finansowali krakowską drukarnię p.n. „Władysław Ludwik Anczyk i Spółka”¹⁵.

W roku 1876 księgarnia miała już trzy filie: w Jarosławiu, Sokalu i Stryju. Pięć lat później współwłaściciele firmy wykupili czytelnię oraz wypożyczalnię książek i nut z cennymi zbiorami od Karola Wilda, której wcześniej ogłosił swą upadłość. Jak głosiła plotka, do upadku tej znanej we Lwowie czytelnicy literackiej miała się

---

⁸ W. Dynak: *Serie wydawnicze. Słownik literatury...* s. 878.

⁹ A. Skotnicka: *Gubrynowicz W. ...*, s. 304.

¹⁰ S. Lam: *Życie wśród wielu*. Warszawa 1968 s. 29.

¹¹ W. Gubrynowicz: *Obrona własności literackiej księgarni Gubrynowicz i Schmidt przeciw Księgarni Polskiej we Lwowie*, Lwów 1880 s. 3.

¹² A. Kłossowski: *Ambasador książki polskiej w Paryżu Władysław Mickiewicz*, Wrocław 1971 s. 228.

¹³ K. Podlaszewska: *Schmidt Władysław*. W: *Słownik pracowników...* s. 798.

¹⁴ Oplata za cały dzień pracy na roli wynosiła 10 centów (ct.), tyle ile 68 dag chleba żytniego. Dane zaczerpnięto z przypisów *Galicja w latach 1864–1914*. Oprac. J. Buszko. Warszawa 1959 s. 14.

¹⁵ J. Bujak: *Schmidt W. ...*, s. 553–554.

przyczynić księgarnia W. Gubrynowicza i W. Schmidta¹⁶. Fakt ten zbulwersował wielu księgarzy, którzy pamiętali, że K. Wild był wiele lat przełożonym i dobroczyńcą W. Gubrynowicza¹⁷. Być może wpłynęło to na decyzję mianowania, niemłodego już K. Wilda zarządcą nowej wypożyczalni książek i nut oraz czytelnicy, którą otworzono w 1882 r. Oprócz wymienionych już współwłaścicieli w firmie tej pracował również brat W. Gubrynowicza – Ludwik Andrzej, który od 1889 r. został jej współpracownikiem. Długoletnim prokurentem spółki lwowskiej był Jan Delong.

Repertuar wydawniczy księgarni był bardzo urozmaicony. Jednym z pierwszych przedsięwzięć było wydawanie „Biblioteki Powieści, Pamiętników, Podróży i Opowiadań Historycznych”. Ukazywała się ona od roku 1869 i zawierała dzieła m.in. pisarzy galicyjskich i zakordonowych, łącznie ukazało się około dwunastu tytułów z literatury polskiej i obcej¹⁸. Do serii wydawniczych firmy Gubrynowicz i Schmidt należały też: „Biblioteka Kieszonkowa”, „Biblioteka Nowin” i „Biblioteka dla Młodzieży”. Na uwagę zasługuje szczególnie „Biblioteka Kieszonkowa”, która przynosiła utwory sławnych pisarzy i poetów polskich, m.in. Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Antoniego Malczewskiego oraz Kazimierza Brodzińskiego. Uznaje się ją także za miniaturyzację „Biblioteki Polskiej”¹⁹, ze względu na powtarzające się niektóre tytuły. Liczyła ona ponad 30 tomów o niewielkim (kieszonkowym) formacie i niskiej cenie, wahającej się od 8 do 40 centów²⁰.

Wydawnictwo to stało się przyczyną zatargu z Księgarnią Polską we Lwowie, a ściślej z Adamem Dominikiem Bartoszewiczem, który zarzucił spółce księgarskiej działalność na szkodę Księgarni Polskiej, wydającej „Bibliotekę Mrówki”. Zarzut dotyczył nieuczciwej konkurencji, którą A.D. Bartoszewicz upatrywał w znacznym obniżeniu cen tytułów „Biblioteki Kieszonkowej”, które ukazały się także w „Bibliotece Mrówki”. Według tegoż pierwowzorem wydawnictwa seryjnego Gubrynowicza i Schmidta miała być właśnie seria Księgarni Polskiej²¹. Niestety forma niniejszej pracy nie pozwala na dokładniejsze przybliżenie zarówno faktów dotyczących tego konfliktu²², jak i całego repertuaru firmy, niemniej jednak warto przytoczyć przynajmniej niektóre tytuły dzieł wydanych przez tę księgarnię, znaczących w tamtym okresie. Należy do nich dzieło *Monumenta Poloniae*

---

¹⁶ L. Fiszer: *Wspomnienia starego księgarza*. Warszawa 1959 s. 79.

¹⁷ A.D. Bartoszewicz: *Pan Gubrynowicz...*, s. 8.

¹⁸ A. Skotnicka: *Gubrynowicz W. ...*, s. 304.

¹⁹ J. Bujak: *Schmidt W. ...*, s. 553–554.

²⁰ *Katalog nakładowy... 1868–1894* s. 54–55 oraz K. Estreicher: *Bibliografia polska XIX stulecia* t. 2 s. 261.

²¹ A.D. Bartoszewicz: *Pan Gubrynowicz ...* s. 18.

²² Zatarg firmy W. Gubrynowicza z A.D. Bartoszewiczem szerzej opisała M. Konopka w pracy: *Adam Dominik Bartoszewicz, redaktor, księgarz i wydawca lwowski (1838–1886)*. Kraków 1995 s. 113–114.

*Historica Augusta Bielowskiego*²³, wydanie zbiorowe utworów Józefa Ignacego Kraszewskiego i czterotomowa edycja dzieł A. Mickiewicza, pod redakcją Stanisława Pigionia²⁴.

W XX wieku działalność księgarni z ul. Teatralnej osłabła²⁵. Nękające choroby oraz wyczerpująca praca zawodowa zmusiły W. Schmidta do odejścia ze spółki dnia 8 maja 1908 r. Jego nazwisko pozostać miało w szyldzie do końca tegoż roku. Dalsze przedłużenie wspólnicy uzależnili od obustronnego porozumienia. Nie doszło ono jednak do skutku z powodu śmierci W. Schmidta²⁶. Z dniem 1 stycznia 1909 r. firma zmieniła nazwę na Gubrynowicz i Syn, gdyż w miejsce zmarłego wspólnika przyjęty został Kazimierz Gubrynowicz. Po śmierci ojca przejął całą firmę, nie odziedziczył jednak zamiłowania do księgarstwa po ojcu, nie podjął zbyt wielu odważniejszych prób wydawniczych²⁷. W 1935 r. sprzedał firmę Aleksandrowi Krawczyńskiemu, ten prowadził ją ze zmiennym szczęściem do 1939 r. Po wojnie nie reaktywowała swojej działalności²⁸.

Księgarnia Gubrynowicza i Schmidta uznawana jest za jedną z największych w tamtym okresie²⁹. Długi czas służyła z bogatych zasobów w magazynach, w których można było znaleźć „niemal każdą poszukiwaną książkę”³⁰. Jej właściciele brali czynny udział w życiu kulturalnym i społecznym Lwowa. Za sprawą tej spółki powstał w Galicji pierwowzór polskiej księgarni naukowej³¹.

Pierwszy tom „Biblioteki Polskiej” ukazał się w roku 1875, ostatni zaś w 1895. Nazwa serii nie była oryginalna, bowiem w latach 1855–1862 Kazimierz Józef Turowski wydawał serię o tym samym tytule. Liczyła 380 zeszytów, zawierała dzieła z literatury polskiej, głównie z XVI i XVII wieku. Prawdopodobnie genezą powstania serii lwowskiej Gubrynowicza i Schmidta była idea uprzystępnienia dzieł z literatury polskiej szerszej publiczności, podobna do tej jaką przyświecała K.J. Turowskiemu³². Nakładcy zamierzali w niej zamieścić „zbiorowe i pojedyncze pisma najznakomitszych autorów polskich”³³. Można również przypuścić, że celem księgarzy lwowskich była kontynuacja wcześniejszej serii, którą dopełniali

---

²³ Wydawane było w tej firmie od trzeciego tomu.

²⁴ To wydawnictwo, jak również dziesięciotomowa edycja utworów J. Słowackiego ukazało się już pod szyldem Gubrynowicz i Syn. Pisze o tym w swoim pamiętniku S. Lam; *Życie wśród wielu...*, s. 114–115.

²⁵ L. Fiszer: *Wspomnienia starego księgarza...*, s. 153.

²⁶ J. Bujak: *Schmidt W. ....*, s. 553–554.

²⁷ S. Lam: *Życie...*, s. 114.

²⁸ Gubrynowicz Kazimierz. W: *Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław 1971 s. 848.

²⁹ H. Szejnkowska: *Wybrane zagadnienia z dziejów książki XX wieku*, wyd. 2. Warszawa 1979 s. 103.

³⁰ S. Lam: *Życie...*, s. 113.

³¹ M. Kocójowa: *Krakowski świat książki...*, s. 165.

³² R. Jaskuła: *Wydawnictwo „Biblioteka Polska” Kazimierza Józefa Turowskiego 1855–1863*. Kraków 1992 s. 133.

³³ *Wiadomości z kraju i zagranicy*. „Ruch Literacki” 1875 nr 24 s. 388.

wydając dzieła pisarzy i poetów polskich, głównie z XIX wieku. Wydawcy nigdzie nie wspominali otwarcie o nawiązaniu do wcześniejszej serii. Nie doszukał się go również Roman Jaskuła – autor monografii „*Biblioteki Polskiej*” K.J. Turowskiego, w której wśród kotynuatorów nie wymienia opisywanego tu wydawnictwa³⁴.

„Biblioteka Polska” W. Gubrynowicza i W. Schmidta składała się z 47 tomów, wśród których znalazły się zbiorowe edycje wieszczów narodowych po raz pierwszy wydanych w tej formie na ziemiach polskich w okresie niewoli³⁵. Tomy serii ukazywały się nieregularnie, np. w roku 1880 wydano trzy nowe tytuły³⁶, podczas gdy w latach 1889–1894 nie wydano ani jednego. Daje to średnio jeden tytuł rocznie, nie licząc wznowień. Średnia liczba woluminów wynosiła dwa w ciągu roku. Nakłady „Biblioteki...” były wysokie jak na owe czasy, sięgały od pięciu do dziesięciu tysięcy egzemplarzy³⁷. Ponadto w miarę wyprzedaży niektórych tytułów niejednokrotnie je wznowiano, przykładem są *Pisma Z. Krasińskiego* oraz *Pisma J. Słowackiego chronologicznym porządkiem do druku ułożone*. Świadczyło to o dobrej orientacji wydawców w potrzebach czytelników oraz znajomości rynku księgarskiego. Cena za jeden tom zbroszurowany wynosiła 1 złr. 80 ct. i nie uległa zmianie przez cały czas ukazywania się serii. Za oprawiony w płótno – w 1876 r. żądano 2 złr., 40 ct., natomiast w roku 1888 – 2 złr. 30 ct.³⁸ A więc przy zakupie czterotomowego dzieła, klient płacił 7 złr. i 20 ct. To samo dzieło w oprawie płócienniej kosztowało aż 9 złr. 20 ct. Mieczysław Opalek uznał te ceny za niewygórowane³⁹, podobnie jak Władysław Zawadzki, który zauważył, że edycja lwowska jest tańsza od lipskiej, wydawanej przez Arnolda Brockhousa⁴⁰. Trudno się całkowicie zgodzić z tą opinią, skoro te same tytuły wydane u A.D. Bartoszewicza sprzedawano po niższej cenie⁴¹.

Czytelnik mógł nabywać tytuły serii drogą prenumeraty lub indywidualnej sprzedaży. Prenumeratę ogłaszano w prospektach księgarskich oraz w „Ruchu Literackim”. Stali czytelnicy tego periodyku mogli nabyć wydawnictwo po zanizonej

---

³⁴ R. Jaskuła: *Wydawnictwo...*, s. 134.

³⁵ A. Skotnicka: *Gubrynowicz W. ....*, s. 304.

³⁶ W roku 1880 wydano: *Korespondencje A. Mickiewicza* 3 t., *Pisma J. Słowackiego chronologicznym porządkiem...* 4 t. oraz wznowienie *Pism Z. Krasińskiego* 2 t. Poza tym ukazała się kontynuacja *Dzieł A. Mickiewicza* t. 5–6 oraz trzeci tom *Poezji A. Asnyka*.

³⁷ J. Muszkowski: *Gubrynowicz W. ...* W: *PSB* s. 130.

³⁸ W ogłoszeniu: Biblioteka Polska („Ruch Literacki” 1876 nr 1 s. 20) poinformowano o wyżej wymienionych cenach. Z kolei cenę niższą – 20 złr. 30 ct. za tom oprawny, podaje: *Wyciąg z katalogu nakładowego...*, Lwów 1888. W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie*, BJ 224643 V Rara t. 3 s. 20.

³⁹ M. Opalek: *Bibliopole ...*, s. 71.

⁴⁰ W. Zawadzki: *Kronika lwowska*. „Bibl. Warszawska” 1879 t. 4 s. 461.

⁴¹ Porównaj ceny za: J.U. Niemcewicz: *Jan z Tęczyna. Powieść historyczna*. Lwów 1881 cena: 1 złr. Bibl. Mrówki w „Bibl. Polskiej” cena 1 złr. 80 ct. A. Mickiewicz: *Poezje. Wyd. zupełne*. Lwów 1886. T. 1–4 cena: 1 złr. 60 ct., za *Dzieła Adama Mickiewicza. Wyd. zupełne przez dzieci autora dokonane*. Lwów. Paryż 1875. T. 1–4 cena 7 złr. 20 ct.

cenie, za tom w twardej oprawie księgarń żądała 2 złr. i 20 ct.⁴² Na łamach „Ruchu” podawano terminy upływu prenumeraty⁴³ oraz koszty przesyłki pocztowej, która za trzytomową edycję wynosiła 60 ct. Większe objętościowo, a więc i droższe, pozycje z „Biblioteki Polskiej” można było nabyć na raty. Pierwszą ratę wpłacano przy odbiorze tytułu, drugą w terminie określonym przez nakładców⁴⁴.

Zarówno przed, jak i w trakcie wydawania „Biblioteki Polskiej” starano się ją spopularyzować. Wspomniany już M. Opalek pisał, iż seria ta rozchodziła się po całej Polsce⁴⁵. Dzięki ogłoszeniom prasowym, prospektom księgarskim i spisom wydawnictw na okładkach książek własnych, seria mogła być znana w kraju, oraz poza jego granicami⁴⁶. Propagowanie serii odbywało się również drogą kontaktów z innymi księgarzami. Wiadomo, iż seria dotarła między innymi do Petersburga, prawdopodobnie także do Paryża⁴⁷. Reklamy „Biblioteki...” ukazywały się najczęściej w formie ogłoszeń prasowych, które były szeroko rozpowszechnionym rodzajem informacji o książce w 2 połowie XIX wieku. Wśród pism galicyjskich ogłoszenia dotyczące edycji Gubrynowicza i Schmidta przynosiły „Gazeta Krakowska”⁴⁸, „Ruch Literacki”⁴⁹ i „Przewodnik Bibliograficzny” Władysława Wisłockiego⁵⁰. Zabiegi o dotarcie z serią do wszystkich księgarń z terenu ziem polskich sprawiły, że ogłoszenia były też zamieszczane w czasopismach warszawskich.

Znalazły się one w „Przeglądzie Tygodniowym”, „Kłosach” i „Bibliotece Warszawskiej”. Podobnie jak w prasie galicyjskiej zawierały najczęściej krótkie notatki o ważniejszych nowościach z księgarń. Rzadko wymieniano nazwę serii⁵¹, opisując pokrótce jedynie dzieło i autora nie wnikając w jej przynależność do jakiegokolwiek edycji⁵².

Popularyzację edycji lwowskiej zapewniały również ogłaszane sporadycznie prospekty księgarskie. Wyszczególniano w nich najczęściej wydane tytuły i plany wydawnicze związane z „Biblioteką...”. Prospektem poprzedzono wydania dwóch

---

⁴² Wzmianki o prenumeracie i cenach zamieszczono m.in.: W: *Prospekt. Od dnia 1-go października...* Lwów 1874, *Ogłosz. i prosp. ...*, t. 3 s. 7, „Ruch Literacki” 1877 nr 13 s. 208.

⁴³ „Ruch Literacki” 1877 nr 13 s. 208.

⁴⁴ Wysokość przesyłki pocztowej określono na podstawie: „Ruch Literacki” 1876 nr 26 s. 420. Informacje o możliwości zakupu książek z serii w ratach podano w tym numerze „Ruchu” oraz: *Prospekt na dzieła M. Romanowskiego*. Lwów 1883; tamże t. 4 s. 51.

⁴⁵ M. Opalek: *Bibliopole...* s. 71.

⁴⁶ Reklamy serii autor pracy napotkał m.in. w: „Gazecie Krakowskiej”, „Bibliotece Warszawskiej”, „Kłosach”, „Tygodniku Ilustrowanym” i „Przewodniku Bibliograficznym”.

⁴⁷ W. Gubrynowicz: *Obrona własności...*, s. 27. W Paryżu działał W. Mickiewicz, prowadząc Księgarnię Luksemburską, z którą księgarze lwowscy utrzymywali przyjazne stosunki.

⁴⁸ „Gazeta Krakowska” 1881 nr 16 s. 11; nr 18 s. 12; nr 20 s. 6; nr 23 s. 6.

⁴⁹ „Ruch Literacki” 1875 nr 12 s. 196; nr 24 s. 388; nr 28 s. 452; 1877 nr 25 s. 399; 18.

⁵⁰ „Przewodnik Bibliograficzny” 1880 wrzesień, s. 145; grudzień, s. 195.

⁵¹ Nazwa serii pojawiła się w artykule *Wiadomości bieżące, naukowe...*, „Bibl. Warszawska” 1879 t. 3 s. 149.

⁵² Porównaj N.E.R.: *Lwów w grudniu*, „Kłosy” 1877 t. 24 nr 603 s. 41.

dział z serii: Mieczysława Romanowskiego oraz Tofila Lenartowicza. Zawierały między innymi informacje o autorze ozdobione portretem, uzasadnienie wyboru, jak również opis sposobu w jaki opracowano całość dzieła z podaniem nazwiska osoby edytora⁵³. Spis tytułów „Biblioteki Polskiej” przynosiły również katalogi księgarskie⁵⁴ oraz stronicie i okładziny wydawnictw własnych księgarni W. Gubrynowicza i W. Schmidta. Funkcję reklamową pełniły z pewnością także nadruki na papierze firmowym, używanym przez nakładców do korespondencji, znajdowały się na nich nazwa oraz tytuły z serii⁵⁵.

Porównując rozgłos, z jakim ogłaszano „Bibliotekę Najciekawszych Powieści...” dostrzega się wyraźną różnicę na niekorzyść „Biblioteki Polskiej”, do kupienia której wydawcy zachęcali w znacznie mniej atrakcyjniejszy sposób⁵⁶. Możliwe że tytuły tej drugiej serii sprzedawały się lepiej i księgarze uznali za zbyt cenne wydawanie funduszy na reklamę tych dzieł. Innym powodem takiego stanu rzeczy mogło być umieszczenie w tytule serii nazwy kraju, której nie wolno było oficjalnie używać na terenach zaborów rosyjskiego i pruskiego⁵⁷. Prawdopodobnie samym wydawcom nie zależało też na popularyzacji „Biblioteki Polskiej”, skoro nie zawsze podawali jej nazwę we własnych ogłoszeniach i reklamach⁵⁸.

Trudno jednoznacznie określić kryteria jakimi kierowali się wydawcy przy wyborze utworów do serii, gdyż pozycje w niej wydane nie zawierają elementów wspólnych, poza językiem i pochodzeniem ich twórców. Jedyną cechą wspólną była narodowość autorów oraz wpływ ich dzieł na literaturę i kulturę polską na przestrzeni od XVII do XIX wieku. Częściową odpowiedź na pytanie o motywy księgarzy przynosi list W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego, w którym zwierza się on z niepewnej sytuacji politycznej w Galicji, przyznając iż należy robić wszystko, co tylko jest w mocy księgarza-nakładcy, aby wydawać jak najwięcej utworów i książek w języku polskim⁵⁹. Można zatem przypuszczać, iż zasadniczym kryterium doboru tekstów do serii była przynależność autora do uciemnionego narodu oraz lęk przed zmianą polityki zaborców, która w tym czasie ułatwiała

---

⁵³ Porównaj: *Prospekt na dzieła M. Romanowskiego*. Lwów 1883. W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie...*, t. 4 s. 51 oraz *Prospekt księgarni Gubrynowicz i Schmidt we Lwowie na pośmiertne wydane poezji Teofila Lenartowicza*, Lwów 1894. W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie*, BJ 224643 V Rara t. 3 s. 29.

⁵⁴ „Katalogi księgarskie z przypisu nr 4 oraz *Wyciąg z katalogu i komisowego księgarni i składu nut [...]*, Lwów 1888. W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie*, tamże, t. 3 s. 20.

⁵⁵ Rkps BJ sygn. 6504 IV. *Korespondencja J.I. Kraszewskiego, listy z lat 1861–1887* t. 44 s. 384 i nast.

⁵⁶ Czytelnikom „Biblioteki Najciekawszych Powieści...” firma oferowała sprzedaż encyklopedii Orgelbranda po zaniżonej cenie zob. *Prospekt na dzieła M. Romanowskiego*. Lwów 1883.

⁵⁷ A. Majkowska-Aleksiewicz: *Rola książki w kształtowaniu więzi międzypoborowej*. W: *Bibliotekoznawstwo*, Wrocław 1995 t. 29 s. 81.

⁵⁸ Na przykład „Ruch Literacki” 1876 nr 1 s. 20.

⁵⁹ List W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego z 3 XII 1875 r. BJ rkps 6504 IV; *Korespondencja J.I. Kraszewskiego...*, t. 44 k. 322.

księgarzom propagowanie kultury polskiej. Istnieje też inna, również prawdopodobna hipoteza, mianowicie zamiar wyparcia z rynku księgarskiego lipskiej księgarni F.A. Brockhousa⁶⁰, która wydawała serię „Biblioteka Pisarzy Polskich”. Edycja ta obejmowała – podobnie jak lwowska – w formie wydań zbiorowych, dzieła Z. Krasińskiego, A. Mickiewicza i J. Słowackiego⁶¹. Księgarze lwowscy, widząc powodzenie lipskiej serii, zdecydowali się na realizację konkurencyjnego wydawnictwa, posługując się wypróbowanym w branży księgarskiej sposobem, o którym była mowa przy okazji konfliktu z A.D. Bartoszewiczem.

Do „Biblioteki Polskiej” włączono zarówno tytuły wznowione, jak i po raz pierwszy wydane i przygotowane specjalnie dla tej edycji. Wznovieniami były między innymi utwory trzech wieszczów. Wydawcy zaopatrywali swe dzieła w odpowiednie adnotacje *Wydanie zupełne przez dzieci autora dokonane* lub *Trzecie znaczne pomnożone wydanie*⁶², co miało informować czytelników o uzupełnieniach w stosunku do wydań wcześniejszych. Wydanie zbiorowe *Dzieł A. Mickiewicza*, było nietypowym przedsięwzięciem, gdyż księgarze lwowscy zakupili od Władysława Mickiewicza znaczną ilość egzemplarzy utworów jego ojca i po dodrukowaniu nowych okładek i kart tytułowych wypuszczono na rynek, w 1875 i 1880 roku, parysko-lwowską edycję⁶³.

Jedenaste wydanie miały w „Bibliotece Polskiej” *Pamiętniki Jana Chryzostoma z Gosławic Paska*, prawdopodobnie poczytność tego tytułu, potwierdzona licznymi wznowieniami, skłoniła księgarzy lwowskich do objęcia serią tej pozycji.

Do dzieł przygotowanych specjalnie dla lwowskiego wydawnictwa należą utwory Mieczysława Romanowskiego, opracowane na podstawie rękopisów pozostałych po tragicznie zmarłym poecie⁶⁴. Podobnie rzecz się miała z dziełami Teofila Lenartowicza⁶⁵. Dla spółki lwowskiej przygotował swe utwory również Józef Bohdan Zaleski, o czym informowała strona tytułowa tego dzieła. Z tytułem tym wiążą się przejściowe problemy firmy Gubrnowicz i Schmidt z Bolesławem M. Wolffem, który początkowo nie dopuszczał tego wydania w granice zaboru rosyjskiego. Według petersburskiego księgarza edycja lwowska szkodziła jego interesom, gdyż do roku 1877, w którym to ukazały się dzieła J.B. Zaleskiego w „Bibliotece Polskiej”, nie sprzedał on całości swego nakładu utworów tego poety. Edycja petersburska ukazała się w latach pięćdziesiątych XIX wieku po zawarciu umowy J.B. Zaleskiego z B.M. Wolffem w 1851 r. Ostatecznie sprawę

---

⁶⁰ List W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego z 12 XII 1874 r.; tamże, k. 313.

⁶¹ Porównaj, *Prospekt. Od dnia 1-go października...* W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie* t. 3 s. 7.

⁶² Porównaj tytuły pozycji w Aneksie.

⁶³ Szerzej o tym wydarzeniu pisze A. Kłossowski: *Ambasador książki polskiej Władysław Mickiewicz*. Wrocław 1971 s. 228–290.

⁶⁴ *Prospekt na dzieła M. Romanowskiego...* W: *Ogłoszenia i prospekty księgarskie*, t. 4 s. 51.

⁶⁵ *Prospekt na pośmiertne wydanie poezji T. Lenartowicza*, tamże, t. 3 s. 29.

załatwiono polubownie, przesyłając do Petersburga pięćdziesiąt egzemplarzy wydania lwowskiego tytułem odszkodowania za poniesione straty⁶⁶.

Sprawa dzieł J.B. Zaleskiego była wynikiem nieuregulowania prawa autorskiego pomiędzy Austro-Węgrami a Rosją, która nie podpisała tzw. Konwencji Brneńskiej. Była to umowa międzynarodowa chroniąca wytwory ducha ludzkiego, między innymi przed nielegalnymi przedrukami, w państwach które ją podpisały⁶⁷. Oznaczało to, iż dzieła drukowane w Rosji nie były chronione przed przedrukiem w Austrii. W celu zapobieżenia takim sytuacjom wydawcy odwotywali się do jedności narodowej i wspólnego interesu Polaków⁶⁸.

Wydając niektóre dzieła w „Bibliotece Polskiej” księgarze musieli wykupić prawa autorskie. Było tak w przypadku utworów Z. Krasińskiego, A. Mickiewicza i J.B. Zaleskiego. Umowy zawierano ze spadkobiercami poetów, jak to miało miejsce z dziełami Z. Krasińskiego i A. Mickiewicza⁶⁹. Prawo do wydania pism J.B. Zaleskiego udostępnił księgarzom syn poety – Bronisław, dnia 30 maja 1875 r. w Paryżu. Na podstawie tej umowy firma lwowska miała przesłać autorowi pięćdziesiąt egzemplarzy tej edycji w ramach honorarium⁷⁰. Była to w XIX wieku dość powszechna forma wynagradzania pisarza za jego pracę, stanowiąca część zapłaty oprócz stosunkowo niskiej sumy pieniężnej.

Analizując zawartość „Biblioteki Polskiej” zwraca uwagę niewielka liczba tytułów, jakie się w niej ukazały, było ich siedemnaście, podczas gdy „Biblioteka Najciekawszych Powieści...” liczyła ponad dwieście tytułów. *Pisma pośmiertne* J. Słowackiego oraz dwa pierwsze tomy *Pism* Z. Krasińskiego doczekały się wznowień, przy czym drugą z wymienionych pozycji aż trzykrotnie wydawano w ramach serii, było to w 1875, 1880 i 1886 r. Niektóre pozycje ukazały się również poza serią, przykładem są *Dzieła Adama Mickiewicza* wydane w 1885 r. czy A. Małeckiego *Juliusz Słowacki jego życie i dzieła...* z 1901 r.⁷¹ Zastanawiający jest fakt, iż wydawcy nie wspominali o zakończeniu serii, jak również o zamiarze kontynuowania edycji po wydaniu tomu z poezjami T. Lenartowicza. Pod szyldem firmy ukazało się wiele pozycji, które mogły urozmaicić repertuar edycji lwowskiej, przykładem mogą być *Listy Z. Krasińskiego* wydane w 4 tomach w latach 1882–1886⁷², które odpowiadałyby ogólnej koncepcji, jaka zarysowała się w „Bibliotece Polskiej” – utwory zebrane wieszczów narodowych wraz z ich korespondencją.

---

⁶⁶ W. Gubrynowicz: *Obrona własności...* s. 24–27.

⁶⁷ J. Muszkowski: *Życie książki...*, s. 199.

⁶⁸ *Luźne uwagi*. „Tydzień Literacki, Artystyczny...” 1877 nr 23 s. 354.

⁶⁹ Umowę podpisano 10 V 1875 r., por. List W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego z 29 VI 1877 r. BJ Rkps 6504..., k. 332. O umowie z W. Mickiewiczem pisze szerzej: A. Kłossowski: *Ambasador książki...*, s. 291.

⁷⁰ W. Gubrynowicz: *Obrona własności...*, s. 24–26, 32.

⁷¹ Porównaj „Katalog... 1868–1894”, s. 68 oraz *Katalog... 1868–1903* s. 50.

⁷² *Katalog... 1868–1903* s. 49.

Ambitne założenie W. Gubrynowicza i W. Schmidta, aby uczynić z „Biblioteki Polskiej” edycją pomnikową zbiorowych dzieł z literatury ojczystej⁷³ wymagało zatrudnienia do pracy nad serią edytorów, którzy zajęliby się stroną krytyczną tekstów. Większość z nich była związana z Uniwersytetem Lwowskim, który był wówczas ważnym ośrodkiem naukowym w Galicji. Ich praca przyczyniła się do zrealizowania zamierzeń wydawców serii i podniesienia jej poziomu na tle innych wydawnictw seryjnych. Najbardziej znaną postacią ze świata nauki, związaną z omawianą serią był profesor Antoni Józef Małecki (1821–1913) – rektor Uniwersytetu Lwowskiego oraz zastępca kuratora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Współpracował również z K.J. Turowskim, dla którego przygotował *Wybór mów staropolskich, świeckich, sejmowych i innych*. Dla firmy Gubrynowicz i Schmidt opracował dzieła zbiorowe oraz listy J. Słowackiego, które posiadał w prywatnych zbiorach. W serii wydał również własną pracę monograficzną pt. *Juliusz Słowacki jego życie i dzieła...*⁷⁴. Oprócz tego uporządkował utwory A. Mickiewicza⁷⁵. Dla lwowskiej edycji zasłużył się również doktor Zygmunt Węclewski (1824–1887). W „Bibliotece...” ukazała się przygotowana przez niego krytyczna edycja *Pamiętników Jana Chryzostoma z Gosławic Paska*, które zaopatrzył we wstęp i objaśnienia.

Duży wkład w pracę nad „Biblioteką Polską” wniósł Jan Darosław Amborski (1838–1905). Był między innymi redaktorem „Ruchu Literackiego”. Do druku w ramach serii przygotował *Pisma Z. Krasińskiego* oraz *Poezje Mieczysława Romanowskiego*, do których błędnie zaliczył *Arcy-Mistrza A. Mickiewicza*⁷⁶. Swoją udział zaznaczył również przy edycji *Poezji J.B. Zaleskiego* oraz *Pism J. Słowackiego*⁷⁷. Władysław Bełza (1847–1913) przeprowadził korektę *Dzieł A. Mickiewicza* oraz uporządkował utwory liryczne Józefa I. Kraszewskiego, za co otrzymał od wydawców wysokie honorarium w kwocie stu pięćdziesięciu złotych reńskich⁷⁸. Do grona edytorów „Biblioteki Polskiej” należał też Władysław Zawadzki (1824–1891), dzięki niemu ukazały się *Pamiętniki* oraz *Opis obyczajów* Jędrzeja Kitowicza. Ostatni tytuł w serii, czyli *Poezje T. Lenartowicza*, wydano po opracowaniu strony edytorskiej przez Wilhelma Adolfa Bruchnalskiego (1859–1938).

Przypuszczalnie krąg ludzi wspomagających przedsięwzięcie W. Gubrynowicza i W. Schmidta był znacznie szerszy, informacje o współautorach serii pojawiały się najczęściej na stronie tytułowej, niekiedy w prospektach i ogłoszeniach księgarskich. Do współpracowników edycji lwowskiej zaliczyć można jeszcze hr. Sta-

⁷³ List W. Bełzy do W. Gubrynowicza z 26 VIII 1875 r. BJ rkps 6487 IV ..., t. 27 k. 249.

⁷⁴ *Wiadomości literackie i naukowe*. „Biblioteka Warszawska” 1884 t. 1 s. 324.

⁷⁵ Informacja o tym znajduje się w liście W. Bełzy do W. Gubrynowicza z 26 VII 1875; tamże, k. 324.

⁷⁶ Por. M. Romanowski: *Poezje...*, zebrał i ułożył Jan Amborski. Lwów 1883 t. 4 s. 100.

⁷⁷ W. Zawadzki: *Kronika lwowska*, „Biblioteka Warszawska” 1879 t. 4 s. 460.

⁷⁸ Listy W. Bełzy do W. Gubrynowicza z: 26 VII 1875; 24 VII 1882 i 23 IX 1882 BJ rkps 6487 IV ..., t. 27 k. 249. 161, 168.

niśława Tarnowskiego – autora biografii Z. Krasieńskiego zamieszczonej w przedmowie do jego dzieł; J.I. Kraszewskiego, który służył opinią i pomocą w różnych kwestiach związanych z wydawnictwem. Ciekawostką jest natomiast, iż materiały do edycji *Poezji J.I. Kraszewskiego* pomagał gromadzić sam K. Estreicher⁷⁹, podobną rolę spełnił Ignacy Janicki przyczyniając się do skompletowania utworów do trzeciego i czwartego tomu *Pism Z. Krasieńskiego* o czym powiadomiono w *Przedmowie* do wydania tego tytułu.

Pomimo udziału tak wielu znakomitości ze świata nauki nie wszystkie tytuły z serii zostały przygotowane z jednakową starannością. Przykładem są *Pamiętniki J. Wybickiego*, *Jan z Tęczyna* J.U. Niemcewicza oraz poezje A. Asnyka. Edycje tych dzieł należące do serii były prawdopodobnie przedrukami, gdyż przedmowy i przypisy w nich zawarte napisane zostały przez autorów. Nakładcy nigdzie też nie wspomnieli o udziale osób trzecich przy układaniu do druku wspomnianych tekstów. Wysoki poziom edytorski starano się zachować w wydaniach zbiorowych, dla których konieczne było skompletowanie utworów, ustalenie dat wydania i poprawności tekstów. Informacje o aparacie naukowym przynosiły wstępy i przedmowy od wydawców serii. Wyjaśniano w nich niekiedy powody dokonanego doboru tytułów oraz uzasadnienie podjęcia edycji danego autora⁸⁰. Przedmów z „Biblioteki Polskiej” nie można zaliczyć do studiów krytycznoliterackich. Główną ich wadą był brak jednolitego porządku, którego przestrzegać powinni ich autorzy, jeśli pojawiła się biografia autora to zabrakło analizy twórczości i wcześniejszych edycji jego utworów. Próbą połączenia wszystkich wymienionych aspektów był wspomniany wstęp hr. St. Tarnowskiego. Mimo tych braków przedmowy wykazywały dobrą orientację ich autorów w poruszonym temacie, a czasem nawet emocjonalny stosunek do twórczości omawianego pisarza⁸¹.

Najbardziej fachowo opracowany wstęp znajduje się w *Pamiętnikach J.Ch. Paska*. Przygotowany został przez, wspomnianego już, Z. Węclewskiego. Autor informował w nim (w pięciu punktach) o metodzie edytorskiej użytej przy redagowaniu tekstu, w celu przystosowania go do wymogów XIX-wiecznego czytelnika. Znalazła się też krótka charakterystyka dziesięciu poprzednich wydań tego dzieła. Wcześniej prawdopodobnie nie wprowadzano publiczności w szczegóły pracy edytorskiej⁸². Niestety w przedmowie tej zabrakło pełnej biografii J.Ch. Paska, która podniosłaby wartość naukową tej edycji, będąc równocześnie przedstawieniem stanu wiedzy o literaturze staropolskiej w XIX w. Wstępem poprzedzano niekiedy także pojedyncze utwory w obrębie tomu. Tak było w przypadku *Mindowe* i *Marii Stuart*, umieszczonych w drugim tomie *Pism J. Słowackiego* z 1880 r.

---

⁷⁹ Listy W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego z 29 X 1875 oraz z 11 XI 1878 r. BJ 6504 IV. t. 44 k. 321, 336.

⁸⁰ Przedmowa: W: J. Słowacki *Pisma...* t. I, 1880 s. V–VII.

⁸¹ S. Tarnowski: Wstęp. W: *Pisma Z. Krasieńskiego...*, t. I s. III–LIX.

⁸² Z. Goliński: *Edytorstwo*. W: *Słownik literatury polskiej XIX w.* s. 212.

Podobnie jak w ogłoszeniach, także w przedmowach zabrakło wzmianki o „Bibliotece Polskiej”. Wyjątek stanowi wstęp *Od wydawców* do wspomnianej wyżej zbiorowej edycji dzieł J. Słowackiego. Fakt pomijania nazwy wydawnictwa spowodowany był prawdopodobnie ogłaszaniem tych samych tytułów odrębnie bez podnośzenia kosztów nakładu.

Innym aparatem edytorskim często stosowanym w serii były przypisy. Wyjaśniały między innymi znaczenie tytułów utworów z podaniem genezy ich powstania, przynosiły określenie nazw geograficznych, porównywano w nich fragmenty tekstu z rękopisami lub innymi edycjami oraz objaśniano niezrozumiałe wyrazy.

Realizowane przez nakładców kryterium chronologii podkreślało zamieszczenie daty, a niekiedy i miejsca powstania utworu. Kryterium to stosowano oddzielnie dla każdego gatunku literackiego. Tak więc osobno porządkowano wiersze, poematy, utwory dramatyczne, listy oraz artykuły prasowe⁸³. Postulat edytorski nie zawsze był konsekwentnie realizowany, mogło to wynikać z pomyłki przy składaniu tekstu, lub braku daty powstania utworu⁸⁴. Dodatkowym aparatem naukowym zastosowanym tylko w *Pamiętnikach...* J.Ch. Paska był indeks pt. *Spis osób, miejscowości i główniejszych wypadków*. Ułożono go w kolejności alfabetycznej, podając wyjaśnienia zjawisk i rzeczy, o których wspomniał pamiętnikarz. Niestety żaden z redaktorów nie poszedł w ślady Z. Węclewskiego i nie opracował podobnego spisu, mimo iż w kilku przypadkach byłoby to wielce pomocne w zrozumieniu treści – np. w *Pamiętnikach...* J. Kitowicza.

Spisy treści były kolejnym elementem opracowania naukowego „Biblioteki Polskiej”, posiadały je wszystkie dzieła zebrane. Nie wszystkie jednak okazały się pomocne w dotarciu do określonego fragmentu tekstu. Utwór Z. Krasieńskiego pt. *Niedokończony poemat* czy to przez pomyłkę, czy też celowo zamieszczono jako część *Nie-Boskiej komedii*, w związku z tym czytelnik nie mógł odnaleźć go, poszukując w spisie. Tytuły zawierające jeden utwór jak, na przykład *Jan z Tęczyna* J.U. Niemcewicz nie otrzymały spisu treści.

Z przytoczonych tu przykładów wynika, iż „Biblioteka Polska” prezentowała bardzo nierówny poziom edytorski, nie można więc jej uważać za edycję krytycznoliteracką. Prawdopodobnie też nie było to celem księgarzy, skoro w roku 1901 Bronisław Gubrynowicz (syn W. Gubrynowicza) opracował krytycznie *Pamiętniki J.Ch. Paska*. Rok później ukazały się pod tą samą firmą *Dzieła A. Mickiewicza* w czterech tomach z portretem autora, z adnotacją: „pierwsze wydanie kompletne, krytyczne, uskutecznione przez dra Bronisława Gubrynowicza”. „Biblioteka...” była wydawnictwem wyjątkowym ze względu na chronologiczny porządek utworów, zastosowany w dziełach zbiorowych, wyjątkiem są tylko *Dzieła A. Mickiewicza*, których nie przygotowywano specjalnie dla lwowskiej serii, o czym była mowa

---

⁸³ Zob. np.: J. Słowacki: *Pisma [...] chronologicznym porządkiem ułożone*. Lwów 1880 oraz J.I. Kraszewski: *Poezje...* s. 76 i 231.

⁸⁴ Por.: Z. Krasieński: *Pisma...*, t. 2 1875.

wyżej. Pojawienie się tej edycji na rynku było ważnym etapem w kształtowaniu się polskiej sztuki edytorskiej, której rozkwit przypadł na początek XX wieku wraz z ukazaniem się „Biblioteki Narodowej”.

Podobnie, jak poziom edytorski, także szata zewnętrzna serii była niejednolita, powodem takiego stanu mógł być fakt, iż tomy „Biblioteki Polskiej” tłoczono w wielu drukarniach, także spoza Lwowa. Należały do nich: firma Charlesa Nobleta i Konstantego Zabiehy, obie mieszczące się w Paryżu, W.L. Anczyc i Spółka w Krakowie, swój wkład w wygląd tomików wniosła także cieszyńska drukarnia Karola Prochaski. We Lwowie „Bibliotekę...” drukowano u Kornela Pillera, w Drukarni Ludowej a także w oficynie Karola Gromana i Jana Dobrzańskiego, która później przemianowana została na Drukarnię „Gazety Narodowej”. Największą liczbę tomów „Biblioteki...” wypuściła oficyna K. Pillera. Lwowska seria ukazywała się w ósemce – poręcznym i wygodnym dla czytelnika formacie. Nakładcy proponowali wydawnictwo w dwóch rodzajach opraw, twardej – wykonanej z płótna angielskiego, oraz miękkiej – broszurowej. Okładki płócienne wykonane były między innymi w kolorze zielonym, czerwonym i czarnym⁸⁵. Dodatkowym elementem ozdobnym były ornamenty ślepo tłoczone i pozłacane, w centralnym miejscu umieszczano portret autora lub pozłacany autograf. Grzbiet oprawy zawierał tytuł serii i pozycji wraz z nazwą autora. Niestety nie zachowało się wiele tych okładek do naszych czasów, prawdopodobnie każdy tytuł oprawiany był w płótno innego koloru, potwierdzenie tej hipotezy mogą przynieść szczegółowe badania nad edycjami W. Gubrynowicza i W. Schmidta.

Znacznie więcej przetrwało okładek broszurowych. Wykonywano je z szarego i cienkiego papieru lub szarej tekturki, pełniły prawdopodobnie tymczasową rolę, gdyż najczęściej zastępowano je twardymi oprawkami lepiej chroniącymi książkę. Część z nich została usunięta i stracona na zawsze⁸⁶. Czwarta strona okładki była przeważnie zajęta przez reklamy własnych edycji księgarni lwowskiej. Niewykluczone jest, iż okładkę miękką otrzymywały wszystkie woluminy, zmieniano ją dopiero na życzenie czytelnika, który musiał za to oczywiście zapłacić. Treść okładek była powtórzeniem strony tytułowej z wyjątkiem nazwy serii. Przymusczalnym powodem takiego stanu rzeczy była możliwość powtórnej edycji poza „Biblioteką...” bez konieczności zmiany strony tytułowej. Wyjątkiem od tej reguły są *Pamiętniki...* J.Ch. Paska, gdzie tytuł wydawnictwa seryjnego podano na okładce i tytulaturze.

---

⁸⁵ Takie okładziny zachowały się do dziś: M. Romanowski: *Poezje...* 1883 4 t. sygn. BJ 87137 I; J.B. Zaleski: *Pisma...*, 1877 4 t. sygn. BJ 880494 I; T. Lenartowicz: *Poezje...* 1895 2 t. Woj. Bibl. Publ. w Krakowie sygn. P 6954–6955; Z. Krasieński: *Pisma...* 1875 2 t. BJ 751 I 1–2. Na ich podstawie omówiono ozdobną oprawę serii.

⁸⁶ Okładkę broszurową pozostawiono m.in. w egzemplarzu *Pism pośmiertnych J. Slowackiego* 1885 3 t. sygn. BJ 751 I 40–42.

Papier, na którym tłoczono serię także nie był jednakowy. W egzemplarzach „Biblioteki Polskiej” natrafić można na materiał wysokiej klasy, często ozdabiany kolorowaniami na brzegach, który po stu latach zachował naturalną biel. Użyto go do wydania *Pism* J.B. Zaleskiego oraz zbiorowego wydania dzieł Z. Krasieńskiego z 1875 r. Woluminy w serii wydawano też na gorszym jakościowo papierze, który z biegiem lat stał się szary i łamliwy, ulegając stopniowemu niszczeniu podczas przeglądania stron. Przykładem są *Poezje* A. Asnyka z 1880 i 1881 r. i *Pisma* Z. Krasieńskiego z 1880 r. Najczęściej jednak spotykanym rodzajem materiału w egzemplarzach serii był papier, nazwijmy go umownie, średniej jakości. Mimo iż nadal jest mocny, stał się matowy i szary. Wspomniana różnorodność papieru była najprawdopodobniej wynikiem podzielenia serii przez wydawców na wariant tańszy i droższy.

Pozycje „Biblioteki Polskiej” drukowano wieloma krojami i stopniami czcionek. Dużą ich różnorodność dostrzec już można na okładkach i stronach tytułowych. Starano się tu zachować jednolity układ, wyodrębniając zazwyczaj jeden wyraz w tytule np.: „poezje” czy „pisma”. Zarówno na kartach tytułowych, jak i w tekście niewiele jest elementów ozdobnych. Dużą starannością odznaczają się strony tekstu, na których zróżnicowano krój czcionki dla przedmów i przypisów. Treść zasadnicza dzieła składana była zazwyczaj czteropunktową antykwa, cytaty obcojęzyczne oraz tytuły dzieł cytowanych złożono kursywą. Do przypisów używano takich samych krojów, tylko o trzypunktowym stopniu. Także i tu dostrzec można nierówny, aczkolwiek nienajgorszy, poziom typograficzny serii. Ukazywały się zarówno teksty o dużej przejrzystości, szerokich marginesach i interliniach, z wyodrębnionymi partiami tekstu⁸⁷, jak również z krzywo odbitym, mało czytelnym i ciasnym drukiem⁸⁸.

Analiza szaty zewnętrznej i porównanie jej z oficynami, w których powstały, wykazała, iż wysoką jakość druku przedstawiały tytuły wytłoczone w oficynie K. Gromana i J. Dobrzańskiego. Słabiej natomiast prezentowały się pozycje wypuszczone spod pras K. Pillera, W.L. Anczyca i Spółki oraz K. Prochaski. Poziom typograficzny edycji obniżał prawdopodobnie fakt częstej zmiany oficyn drukujących poszczególne tytuły, przez co trudniej było także zachować jednakową szatę zewnętrzną serii.

Księgarze z Placu Ducha Św. nie wskazywali adresata „Biblioteki Polskiej”, nie natrafiono również w żadnym tomie na listę prenumeratorów. Dlatego poruszając problem odbiorców serii, posłużono się głównie zapiskami własnościowymi na kartach woluminów oraz katalogami księgarskimi i bibliotecznymi. „Biblioteka Polska” docierała do wszystkich zaborów, a także poza granice państwa polskiego.

---

⁸⁷ Staranną szatę graficzną otrzymały m.in.: tomy dzieł J.B. Zaleskiego, Z. Krasieńskiego z 1875 r., T. Lenartowicza oraz M. Romanowskiego.

⁸⁸ Niestaranny druk zauważono w egzemplarzach: dzieł Z. Krasieńskiego z roku 1880 i powieści J.U. Niemcewicza.

Trudniej jednak było rozpowszechnić serię na terenach ziem polskich niż obcego mocarstwa. Wydawcy mieli duże kłopoty z kolportażem w Warszawie między innymi dzieł J.B. Zaleskiego, gdy tymczasem ten sam tytuł bez większych przeszkód trafił do księgarń Petersburga. Oprócz tego tomy „Biblioteki...” wysyłano do Drezna, gdzie własną księgarnię prowadził J.I. Kraszewski⁸⁹. Do ciekawostek zaliczyć można fakt, iż firma Gubrynowicz i Schmidt przesyłała własne wydawnictwa aż do Biblioteki Królewskiej w Madrycie za pośrednictwem wspomnianego J.I. Kraszewskiego, być może znalazły się wśród nich tytuły z „Biblioteki Polskiej”⁹⁰.

Na podstawie zapisków własnościowych ustalono nazwiska osób posiadających w zbiorach tomiki lwowskiej edycji oraz grupy społeczne, do których należały, jak również instytucje, które były odbiorcami omawianego wydawnictwa. Czytelnikiem „Biblioteki...” wywodzącym się ze środowiska arystokracji był hr. Jan Kanty Lubieniecki (1840–1901), dziedzic Balic podkrakowskich, którego pieczęć herbowa widnieje na stronie tytułowej *Pism Z. Krasińskiego* z 1875 r.⁹¹ Inny egzemplarz tego wydania, a ściślej pierwszy tom, sygnowany był podpisem i ślepo tłoczoną pieczęcią należącą do Reginy i Czesława Lekczyńskich z Remenowa⁹². Na stronach tytułowych trzytomowego dzieła A. Małeckiego zachował się inny herb – „Ślepowron”, nie udało się jednak ustalić jego właściciela⁹³. Przedstawicielem młodej wówczas społeczności inteligenckiej był Bolesław Rembowski, syn Jana Nepomucena Rembowskiego, przez pewien czas pracował w Bibliotece Jagiellońskiej, zmarł w młodym wieku w nieznanych okolicznościach. Jego autografy zachowały się w czterech tomach *Pism J. Słowackiego...* z 1880 r. oraz w drugim tomie *Pism Z. Krasińskiego* z 1875 r.⁹⁴ Osobą wywodzącą się z kręgów kościelnych, której nazwisko zachowało się na kartach tomiku z serii był ksiądz Walenty Gadowski. Jego autograf widnieje w wydaniu *Pamiętników J.Ch. Paska...* Wśród przypuszczalnych odbiorców „Biblioteki...”, o nie ustalonych szczegółach biograficznych znalazł się między innymi Stanisław Sozański, sygnował on swoim nazwiskiem tom *Pism Z. Krasińskiego* z 1875 r.⁹⁵ Niejaki M. Wiktor, posiadał niegdyś *Poezje M. Romanowskiego*, pod pieczęcią widnieje dodatkowo numer inwen-

---

⁸⁹ Informacje o kolportażu serii zaczerpnięto z listów W. Gubrynowicza do J.I. Kraszewskiego z 28 XI 1881 r., k. 384 oraz z 2 V 1877 r. k. 330. W: BJ rkps 6504 IV ..., t. 44.

⁹⁰ List W. Gubrynowicza do tegoż z 11 XII 1878 r.; tamże, k. 352.

⁹¹ A. Boniecki, A. Reiski; *Herbarz polski, cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich* t. 15. Warszawa 1912 s.41. Pieczęć herbowa znajduje się w egz. BJ 751 I t. 1, 2. (Zob. s.14).

⁹² Egzemplarz BJ 18028 I t. 1.

⁹³ Egzemplarz BJ 251879 I.

⁹⁴ *Pisma J. Słowackiego chronologicznym porządkiem...* egz. BJ 751 I 13, 14, 15, 16 oraz *Pisma Z. Krasińskiego* egz. BJ 18028 I t. 2.

⁹⁵ Egz. Bibl. PAN w Krakowie sygn. 1588 I 2.

tarzowy⁹⁶. Znak własnościowy na egzemplarzu *Pism* J.B. Zaleskiego pozostawił bliżej nieznanemu Eugeniusz Kołaczkowski⁹⁷.

Tytuły „Biblioteki Polskiej” docierały także do bibliotek i czytelni zarówno w Polsce, jak i za granicą, świadczą o tym pieczętki biblioteczne pozostawione na stronicach woluminów. Wśród nich wymienić można Bibliotekę Polską w Rumunii, która działała w latach 1872–1934. Trafiło do niej wydanie zbiorowe poezji M. Romanowskiego⁹⁸. Biblioteka Towarzystwa „Czytelnia Katolicka” w Bochni, która powstała w 1897 r., posiadała w zbiorach własnych między innymi *Pamiętniki* J.Ch. Paska⁹⁹. Tytuły „Biblioteki...” znaleźć można było w działającej na przełomie XIX–XX wieku Czytelni Naukowo-Beletrystycznej w Krakowie. Zbiory tej czytelni należały do Anieli Starzewskiej, która prowadziła płatną wypożyczalnię przy ul. Św. Jana 8. Dziś znajdują się w posiadaniu filii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie przy ul. Św. Gertrudy¹⁰⁰. Oprócz wymienionych placówek egzemplarze serii posiadała także Biblioteka Beletrystyczna Związku Młodzieży Rękodzielniczej i Przemysłowej w Krakowie. Z innych bibliotek, zaopatrujących się w tomy serii należy wymienić Bibliotekę Jagiellońską, Bibliotekę Polskiej Akademii Umiejętności i Bibliotekę Książąt Czartoryskich oraz w okresie późniejszym, po 1918 r., Bibliotekę Uczniowską IV Gimnazjum – Polska, Wojewódzki Urząd Ziemiański Wydział Oświaty Rolniczej w Rzeszowie.

Tytuły „Biblioteki...” rozchodziły się w dość szybkim tempie. W roku 1903 księgarnia sprzedawała całe nakłady sześciu tytułów, wśród nich znalazły się *Pisma pośmiertne J. Słowackiego*, *Pamiętniki* J.Ch. Paska, *Dzieła* A. Mickiewicza oraz A. Małeckiego monografia o J. Słowackim¹⁰¹. Największą popularnością cieszyły się *Pisma Z. Krasińskiego* wydane w 1875 r. Nakład tej edycji był już wyprzedany w 1894 r.¹⁰². Podobnie rzecz się miała z dziełami zbiorowymi A. Mickiewicza, w trakcie badań nad „Biblioteką Polską” okazało się, iż niewiele bibliotek krakowskich posiada kompletne egzemplarze tego tytułu.

Nie udało się ustalić w jakim stopniu rozpowszechniono edycję W. Gubrynowicza i W. Schmidta na terenie zaboru pruskiego. Przypuścić można, iż docierała tam za pośrednictwem Mieczysława Leitgebera z Poznania, który był w tym mieście przedstawicielem księgarni lwowskiej¹⁰³.

W ciągu dwudziestu lat ukazywania się na rynku serii „Biblioteka Polska” warte podkreślenia są nie okrojone wydania dzieł A. Mickiewicza, J. Słowackiego

---

⁹⁶ Egz. BJ 87137 1, 2, 3, 4.

⁹⁷ Egz. w filii Woj. Bibl. Publ. na ul. Św. Gertrudy, sygn. P 59, 60, 61, 62.

⁹⁸ Obecnie posiada go Bibl. Jagiellońska t. 3, 4, sygn. 840444 I N.p.s.

⁹⁹ Aktualnie przechowywany w Bibl. Jagiellońskiej, sygn. 751 I 11 N.p.s.

¹⁰⁰ Informacje o historii czytelni z ul. Św. Jana 8 autor uzyskał podczas wywiadu przeprowadzonego z pracownikami Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej przy ul. Św. Gertrudy w Krakowie.

¹⁰¹ Porównaj *Katalog... 1868–1903*. Lwów 1902 s. 43–44.

¹⁰² *Katalog... 1868–1894*. Lwów 1894 s. 55.

¹⁰³ Korespondencja od redakcji „Ruch Literacki” 1875 nr 12 s. 196.

i Z. Krasieńskiego. Cechą nowatorską, pierwszy raz użytą w polskim edytorstwie, był porządek chronologiczny, według którego układano utwory. Ambicje nakładców, pragnących zapoczątkować swą edycją wydania pomnikowe, nie doczekały się pełnej realizacji, przypuszczalnie z powodów finansowych. Krytycy żyjący współcześnie do wydawanej serii zaliczyli ją do wydawnictw popularnych, odmawiając naukowej i krytyczno-literackiej wartości¹⁰⁴. Do edycji wzorowych nie zaliczył „Biblioteki...” również Jerzy Starnawski¹⁰⁵. Można zgodzić się z tą opinią, należy jednak zauważyć, iż była to jedna z pierwszych prób krytycznego opracowania dzieł, jakiej podjęli się księgarze i wydawcy w okresie zaborów. Za osiągnięcie edytorskie uważa się dziś także jedenastą edycję *Pamiętników J.Ch.* Paska ogłoszoną w „Bibliotece...”, którą przygotowano w sposób czytelny dla dziewiętnastowiecznego czytelnika¹⁰⁶. Poza tym doceniono również wybór i znaczenie wydanych tytułów, które trafiały w gusta i potrzeby odbiorców¹⁰⁷. Na kartach tomów „Biblioteki Polskiej” po raz pierwszy wydano m.in. utwory T. Lenartowicza: *O królu Popielu*, *O królu Kowali*, *Sędziowie ateńscy* i inne, oraz J. Słowackiego *Mindowe* i *Maria Stuart*¹⁰⁸. Warto też zauważyć, że kilka pozycji z serii było ostatnią obszerną edycją, nie wznawianą do dziś. Należą do nich poezje J.I. Kraszewskiego oraz dzieła zbiorowe J.B. Zaleskiego i M. Romanowskiego.

Oceniając „Bibliotekę Polską”, należy uwzględnić fakt, iż ukazywała się ona w czasach niewoli, gdy książka polska pełniła wyjątkową rolę społeczną i polityczną. Była jednocześnie, jak to trafnie ujęła Anna Majkowska-Aleksiewicz, „narzędziem w walce o sprawę narodową”¹⁰⁹, przyczyniając się do zacieśnienia więzi w zniewolonym narodzie i podtrzymując nadzieję na odzyskanie upragnionej wolności.

---

¹⁰⁴ Opinię taką zamieszczono w Kronice literackiej „Biblioteka Warszawska” 1883 z. 1 s. 201.

¹⁰⁵ J. Starnawski: *Warsztat historyka literatury polskiej*, s. 388–393.

¹⁰⁶ Z. Goliński: *Edytorstwo*. W: *Słownik literatury polskiej XIX w.* ..., s. 212.

¹⁰⁷ W. Zawadzki: *Kronika lwowska „Kłosy”* 1875 t. 30 nr 541 s. 312.

¹⁰⁸ Informowano o tym w przedmowach do tych pozycji.

¹⁰⁹ A. Majkowska-Aleksiewicz: *Rola książki w kształtowaniu...*, s. 89.

ANEKS

Wykaz tomów BIBLIOTEKI POLSKIEJ W. Gubrynowicza i W. Schmidta

Ułożony wg numerów w serii. W opisach nie podano nazwy księgarni lwowskiej. Opisy uzupełniono nazwami drukarzy, tam gdzie było to możliwe. Podano również ceny zaczerpnięte z katalogów księgarskich

- T. 1–2:** Z. KRASIŃSKI: *Pisma Zygmunta Krasińskiego*. Wyd. zbiorowe przejrzane przez J. Amborskiego z przedmową Stanisława hr. Tarnowskiego. Lwów: z drukarni J. Dobrzańskiego i K. Gromana, 1875. 8°. 2 t.: LIX, 369 i 1 nlb + 399 i 1 nlb s.
cena: 3 złr. 60 ct.
Toż, Lwów, Kraków: druk. W.L. Anczyca i Spółki, 1880. 8°. 2 t.: 359 i 1 nlb + 423 i 1 nlb s.
cena: 3 złr. 60 ct.
Toż, 1886. 8°. 2 t.: 359 i 2 nlb + 409 i 1 nlb s.*
cena: 3 złr. 60 ct.
* Tom drugi: opis z K. Estr.: B-fia pol. XIX l. 1881–1900 t. 2. Kraków 1907 s. 355.
- T. 3–6:** A. MICKIEWICZ: *Dziela Adama Mickiewicza*. Wyd. zupełne przez dzieci autora dokonane. Lwów, Paryż: Księgarnia Luxemburska, druk. Ch. Noblet oraz Dunon i Fresne, 1875. 8°, 4 t.: VIII, 455 i 1 nlb + 478 + 354 i 1 nlb + 379 i 1 nlb s.
cena: 7 złr. 20 ct.
To samo wydanie ogłoszono w 1869 r. przez Księg. Luksemburską. K. Estr. XIX stul. t. 3, Kraków 1876, s. 110.
- T. 7–10:** J.B. ZALESKI: *Pisma Józefa Bohdana Zaleskiego*. Wyd. zbiorowe przejrzane przez autora. Lwów: druk. K. Gromana i J. Dobrzańskiego, 1877. 8°. 1 nlb i 280 + 302 + 227 + 247 s.
cena: 7 złr. 20 ct.
- T. 11:** J.CH. PASEK: *Pamiętniki Jana Chryzostoma z Gosławic Paska z czasów panowania Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III (1656–1688)*. Przejrzał i wstępem, i spisem rzeczy opatrzył dr Z. Węcławski. Lwów: br. druk., 1877. 8° 408 s.
cena: 1 złr. 80 ct.
- T. 12:** J.U. NIEMCEWICZ: *Jan z Tęczyna. Powieść historyczna przez J.U. Niemcewicza*. Lwów: br. druk., 1878. 8°. VII, 306 s.
cena: 1 złr. 80 ct.

- T. 13–16:** J. SŁOWACKI: *Pisma Juliusza Słowackiego chronologicznym porządkiem do druku ułożone przez dr. A. Małeckiego*. Lwów: druk. K. Pillera, 1880. 8°. 4 t.: VII, 365 i 3 nlb + 389 i 2 nlb + 332 i 1 nlb + 314 i 1 nlb s.
cena: 7 złr. 20 ct.
Toż. Wyd. drugie pomnożone staraniem A. Małeckiego. Lwów, Cieszyn: druk K. Prochaski, 1885. 8°. 4 t.: 443 i 1 nlb + 327 i 2 nlb + 350 i 1 nlb + 265 i 2 nlb s.
cena: 7 złr. 20 ct.
- T. 17–19:** A. ASNYK: *Poezje przez E...ly*. Lwów, Kraków: druk. W.L. Anczyca i Spółki, 1880 (t. 3), 1881 (t. 1 i 2). 8°. 3 t.: 240 i 4 nlb + 237 i 7 nlb + 246 i 2 nlb s.
cena: 5 złr. 40 ct.
- T. 20–22:** A. MAŁECKI: *Juliusz Słowacki jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki*. Wyd. drugie, poprawione i pomnożone. Lwów: druk. „Gazety Narodowej” J. Dobrzańskiego i K. Gromana, 1881. 8°. t.: XII, 305 i 4 nlb + 347 i 4 nlb + 286 i 3 nlb s.
cena: 5 złr. 40 ct.
- T. 23:** J. WYBICKI: *Pamiętniki Józefa Wybickiego senatora wojewody Królestwa Polskiego*. Lwów: druk. K. Pillera, 1881. 8°. VII, 264 s.
cena: 1 złr. 80 ct.
- T. 24–25:** A. MICKIEWICZ: *Dzieła Adama Mickiewicza*. Wyd. zupełne przez dzieci autora dokonane. (T. 5–6). Lwów, Paryż: Księgarnia Luxemburska, druk. K. Zabiehy, 1880. 8°, 2 t.: 299 + 259 s.
cena: 3 złr. 60 ct.
- T. 26–28:** A. MICKIEWICZ: *Korespondencja Adama Mickiewicza*. (T. 1–3). Wyd. 4. Lwów, Paryż: Księgarnia Luxemburska, druk. Rouge’a i Spółki, 1880. 8°. 3 t.: XI, 315 + 206. XCII + 311 s.
cena: 5 złr. 40 ct.
- T. 29–31:** J. KITOWICZ: *Pamiętniki ks. A. Kitowicza*. Wyd. nowe przejrzone i uporządkowane przez Władysława Zawadzkiego. Lwów: druk. K. Pillera, 1882. 8°. 3 t.: XIX, 296 + 255 + 220 s.
cena: 5 złr. 40 ct.
- T. 32–33:** J. KITOWICZ: *Opis obyczajów i zwyczajów za panowania Augusta III*. Wyd. nowe przejrzone z przedmową Władysława Zawadzkiego. Lwów: druk. K. Pillera, 1882. 8°. 2 t.: VIII, 234 + 239 s.
cena: 3 złr. 60 ct.
- T. 34–37:** M. ROMANOWSKI: *Poezje Mieczysława Romanowskiego zebrał i ułożył Jan Amborski*. Lwów: druk. „Gazety Narodowej” J. Dobrzańskiego i K. Gromana, 1883. 8°. 4 t.: VIII, 230 + 286 i 1 nlb + 237 i 2 nlb + 258 i 1 nlb s.
cena: 7 złr. 20 ct.
- T. 38–39:** J. SŁOWACKI: *Listy Juliusza Słowackiego*. Wyd. 3 znacznie pomnożone. Lwów, Cieszyn: druk. K. Prochaski, 1883. 8°. 2 t.: 271 + 289 s.
cena: 3 złr. 60 ct.

- T. 40–42: J. SŁOWACKI: *Pisma pośmiertne*. Wyd. drugie znacznie pomnożone staraniem dra A. Małeckiego. Lwów, Kraków: druk. W.L. Anczyca i Spółki, 1885. 8°. 3 t.: 271 i 4 nlb + 418 i 1 nlb + 426 i 1 nlb s.
cena: 5 złr. 40 ct.
- T. 43–44: Z. KRASIŃSKI: *Pisma Zygmunta Krasińskiego z portretem autora*. (t. 3–4). Lwów, Kraków: druk W.L. Anczyca i Spółki pod zarządkiem Jana Gadowskiego, 1888. 8°. 2 t.: IV, 343 + 319 s.
cena: 3 złr. 60 ct.
- T. 45: J.I. KRASZEWSKI: *Poezje Józefa Ignacego Kraszewskiego*. Wyd. 3 pomnożone. Lwów, Kraków: druk. W.L. Anczyca i Sp. pod zarządkiem J. Gadowskiego, 1888. 8°. VI, 253 s.
cena: 1 złr. 80 ct.
- T. 46–47: T. LENARTOWICZ: *Poezje*. Wyd. pośmiertne. Lwów: Drukarnia Ludowa, 1895. 8°. 2 t.: VII, 333 + 256 i 2 nlb s.
cena: 3 złr. 60 ct.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła rękopiśmienne

Korespondencja Józefa Ignacego Kraszewskiego, BJ: rkps 6487 IV t. 27; 6504 IV t. 44

II. Źródła drukowane

1.

- Bartoszewicz A.D.: *Pan Gubrynowicz – obrońca własności literackiej i proces o „Śpiewnik polski”*. Broszura polemiczna, Lwów 1880
„Biblioteka Polska” – wszystkie tomiki serii, zob. Aneks
- Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia* t. 1–7. Kraków 1870–1916; wyd. 2, t. 1–16, Kraków 1959–1991
- Galicja w latach 1864–1914*. Oprac. J. Buszko. *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole* nr 43. Warszawa 1959
- Gubrynowicz W.: *Obrona własności literackiej księgarni Gubrynowicz i Schmidt przeciw Księgarni Polskiej we Lwowie*. Lwów 1880
- Katalog nakładowy i komisowy księgarni i składu nut Gubrynowicza i Schmidta we Lwowie 1868–1894. Lwów 1894
- Katalog nakładowy i komisowy księgarni i skarbu nut Gubrynowicza i Schmidta we Lwowie 1868–1903. Lwów 1903
- Podręcznik księgarski. Przewodnik praktyczny dla wydawców, księgarzy, pomocników i praktyków księgarskich na podstawie swojskich i obcych źródeł opracowany*. Pod red. T. Paprockiego, Warszawa 1896

2. Czasopisma

- „Biblioteka Warszawska”. Warszawa 1877, 1879, 1880, 1881, 1883, 1884
„Dziennik Polski”. Lwów 1874, 1875, 1877
„Gazeta Krakowska”. Kraków 1880/1881
„Kłosy”. Warszawa 1875, 1877, 1881
„Kronika Stanisławowska”. Stanisławów 1885
„Nowiny”. Lwów 1883, 1884, 1885, 1886
„Przegląd Tygodniowy”. Warszawa 1875
„Przewodnik Bibliograficzny”. Kraków 1880
„Ruch Literacki”. Lwów 1874–1878
„Tydzień Literacki, Artystyczny, Naukowy i Społeczny”. Lwów 1877
„Tygodnik Ekonomiczny dodatek do Ekonomisty Polskiego”. Lwów 1890, 1891
„Tygodnik Ilustrowany”. Warszawa 1881, 1902

3. Pamiętniki i wspomnienia

- Fiszler L.: *Wspomnienia starego księgarza*. Warszawa 1959
Lam S.: *Życie wśród wielu*. Przygotował do druku A. Lam. Warszawa 1968, s. 29
Limanowski B.: *Pamiętniki [t. 2] (1870–1907)*. Oprac. J. Durko. Warszawa 1958
Opalek M.: *Bibliopole lwowscy*. Lwów 1928

4. Inne źródła

- Ogłoszenia i prospekty księgarskie*, BJ 224643 V Rara (t. 3: s. 7, 20, 29; t. 4: s. 4, 51)

III. Opracowania

1. Artykuły

- Bednarska-Ruszajowa K.: *Metoda bibliograficzna i jej zastosowanie*. „Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej” z. 74. Kraków 1990 s. 37–55
Migoń K.: *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii*. „Studia o Książce” 1985 t. 15 s. 3–18
Majkowska-Aleksiewicz A.: *Rola książki w kształtowaniu więzi międzyzaborowej w pierwszej połowie XIX w.* „Bibliotekoznawstwo” 1995 t. XIX s. 75–89
Słodkowska E.: *Wybrane problemy ruchu wydawniczego pod zaborami*. „Studia o Książce” 1982 t. 12 s. 33–45

2. Wydawnictwa samoistne

- Biogramy uczonych polskich cz. 1: Nauki społeczne*. Warszawa–Wrocław 1983 z. 1; 1985 z. 3, (z. 1: s. 158–162, z. 3: s. 389–394, s. 486–488)
Bochnia – dzieje miasta i regionu. Pod red. F. Kiryka i Z. Ruty. Kraków 1980 s. 328, 425
Boniecki A., Reiski A.: *Herbarz polski cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa 1911 (t. 14); 1912 (t. 15), (t. 14: s. 70; t. 15: s. 41)

- Bujak J.: *Informacja o książce i prasie w tygodnikach galicyjskich 1772–1900*. Kraków 1989
- Buszko J.: *Historia Polski, 1864–1848*. Warszawa 1987
- Czachowska J., Loth R.: *Przewodnik polonisty, bibliografie, biblioteki, muzea literackie*. Wyd. 3 zmienione. Wrocław 1989
- Dubowik H.: *Dzieje książki i bibliotek. Kompendium dla studentów bibliotekoznawstwa*. Bydgoszcz 1976
- Dunin J.: *Rozwój cech wydawniczych polskiej książki literackiej XIX–XX wieku*. Łódź 1982
- Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda*. Warszawa 1865
- Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław 1971
- Jagusztyn A.: *Dzieje drukarstwa i księgarstwa w Rzeszowie w latach 1840–1939*. Rzeszów 1974
- Jaskuła R.: *Wydawnictwo „Biblioteka Polska” Kazimierza Józefa Turowskiego 1855–1863*. Kraków 1992
- Kieniewicz S.: *Historia Polski 1795–1918*. Wyd. 7. Warszawa 1987
- Klossowski A.: *Ambasador książki polskiej w Paryżu Władysław Mickiewicz*. Wrocław 1971
- Kocójowa M.: *Krakowski świat książki doby autonomii galicyjskiej. Kształtowanie nowego modelu w latach 1867–1882*. Kraków 1990
- Konopka M.: *Adam Dominik Bartoszewicz redaktor, księgarz i wydawca lwowski (1838–1886)*. Kraków 1995
- Markiewicz H.: *Pozytywizm*. Wyd. 2. Warszawa 1980
- Muszkowski J.: *Życie książki*. Wyd. 2 ilustrowane i poszerzone. Kraków 1951
- Pieter J.: *Ogólna metodologia pracy naukowej*. Wrocław 1967
- Polski Słownik Biograficzny* t. 1–31. Kraków–Wrocław 1935–1981
- Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*. Oprac. J. Kulczycka-Saloni. Wrocław 1985
- Słownik literatury polskiej XIX wieku*. Pod red. J. Bachorza i A. Kowalczykowej. Wrocław 1991
- Słownik pracowników książki polskiej*. Warszawa–Łódź 1972
- Słownik terminów literackich*. Pod red. J. Sławińskiego. Wyd. 2 popr. i poszerz. Wrocław 1988
- Starnawski J.: *Warsztat bibliograficzny historyka literatury polskiej (na tle dyscyplin pokrewnych)*. Warszawa 1982
- Stella-Sawicki J.: *Galicja w powstaniu styczniowym*. Lwów 1909
- Szwejkowska H.: *Wybrane zagadnienia z dziejów książki XIX–XX wieku*. Wyd. 2 poszerz. Wrocław 1979
- Szyndler B.: *Dzieje cenzury w Polsce do roku 1918*. Kraków 1993
- Tomaszewski A.: *Pismo drukarskie*. Wrocław 1989
- Wereszycki H.: *Historia polityczna Polski 1864–1918*. Wyd. 2 krajowe popr. i poszerz. Wrocław 1990
- Wzornik czcionek Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*. Kraków 1963
- Zbiór poetów polskich XIX w.*, księga 6. Pod red. P. Hertza. Warszawa 1975